

Horhe Luis Borhes

KNJIGA O IZMIŠLJENIM BIĆIMA

Prevela sa španskog
Silvija Monros Stojaković

Ilustrovala
Bojana Stojanović

■ Laguna ■

Naslov originala

Jorge Luis Borges

EL LIBRO DE LOS SERES IMAGINARIOS

Copyright © 1995, María Kodama

All rights reserved

Translation copyright © za srpsko izdanje 2019, LAGUNA



Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

KNJIGA O
IZMIŠLJENIM
BIĆIMA

Sadržaj

Predgovor	11
Predgovor izdanju iz 1967.....	14
A Bao A Qu.....	15
Abtu i Anet	17
Amfizbena.....	18
Anamitski tigrovi.....	19
Bahamut	20
Baldanders	22
Banši	24
Bazilisk	25
Behemot	28
Boramec	31
Burak	32
Češirska mačka i Kilkenijeve mačke	33
Čudovište Aheron	34
Demoni judaizma	36
Dve metafizičke životinje	37
Dvojnuk	39
Elfi	40
Eloji i Morloci.....	41
Fastitokalon.....	42
Fauna ogledala	43
Fauna SAD	45
Garuda.....	47
Gmizavac kojeg je usnio K. S. Luis	48
Golem	49
Grifon	52
Gnomi	54

Hanijel, Kafzijel, Azrijel i Anijel	55
Haokah, bog groma	58
Harpije	59
Hidra iz Lerne	61
Himera	62
Hipogrifon	64
Hočigan	66
Hronos ili Herkul	67
Ihtiokentauri	68
Jednorog	69
Džini	71
Juvorki	72
Kami	73
Katopleba	74
Kentaur	76
Kerber	79
Kineska lisica	81
Kineska fauna	83
Kineski feniks	85
Kineski jednorog	87
Kineski zmaj	89
Kraken	91
Krokote i leukrokote	93
Kudrava zver iz La Ferte-Bernara	94
Kuglaste životinje	95
Kujata	97
Kumbaba	98
Lamed-Vufniksi	99
Lamije	100
Lemuri	101
Levijatanov sin	102

Lilit.....	103
Majka svih kornjača.....	104
Majmun koji pije tuš.....	105
Mandragora.....	106
Mantikora.....	108
Mesečev divlji zec.....	109
Mešanac.....	111
Minotaur.....	114
Monokli.....	115
Morski konj.....	117
Mravlav.....	119
Nabijač.....	120
Nage.....	121
Nebeski jelen.....	123
Nebeski petao.....	124
Nenas.....	125
Nimfe.....	126
Norme.....	127
Odradek.....	128
Ognjeni kralj i njegov konj.....	130
Okovana krmača.....	131
Osmokraka zmija.....	132
Panter.....	133
Pelikan.....	135
Peritoni.....	137
Pigmeji.....	140
Ptica feniks.....	141
Ptica koja izaziva kišu.....	143
Ptica rok.....	144
Remora.....	145
Salamander.....	147

Satiri.....	151
Scila	152
Senijed.....	153
Sfinga.....	155
Silfi.....	157
Simurg.....	158
Sirene.....	160
Skvonk.....	162
Slon koji je prorekao Budino rođenje.....	164
Stoglavac	165
Surići	166
Svedenborgovi anđeli	167
Svedenborgovi demoni	169
Šestonoge antilope.....	170
Talos.....	171
T'ao-T'ieh	172
Toplotna bića	173
Trolovi	174
Tronogi magarac	175
Uroboros	176
Valkire	178
Vile.....	179
Zaratan	180
Zmaj.....	183
Zmaj na zapadu	186
Životinja koju je usnio Kafka	189
Životinja koju je usnio K. S. Luis.....	190
Životinja koju je usnio Po.....	192
Silvija Monros Stojaković:	
<i>Oštroumni domaći borhes</i>	194



Predgovor

Dečaka vode prvi put u zoološki vrt. Taj dečak mogao bi da bude bilo ko od nas, odnosno, mi smo bili taj dečak pa smo na to zaboravili. U tom vrtu, u tom strašnom vrtu, dečak vidi žive životinje koje nikad dotle nije video; vidi jaguare, strvinare, bizone i, što je najčudnije, vidi žirafe. Prvi put vidi nepromišljenu raznolikost životinjskog carstva i taj prizor, koji bi inače mogao da ga uznemiri, pa čak i prestravi, zapravo ga razgaljuje. Do te mere ga razgaljuje da odlazak u zoološki vrt postaje dečja zabava, ili bar tako deluje. Kako objasniti ovu uobičajenu a ujedno i zagonetnu pojavu?

Naravno, možemo je poreći. Možemo smatrati da deca koja bivaju iznenada odvedena u zoološki vrt dvadesetak godina kasnije podležu neurozama, a istina je da nema tog deteta koje nije otkrilo zoološki vrt, kao što nema ni odrasle osobe koja, kad se bolje pogleda, nije neurotična. Isto tako, možemo tvrditi da je dete po definiciji otkrivalac, te da otkriće kamile nije ništa neobičnije od otkrića ogledala, vode ili stepeništa. I možemo biti uvereni da dete ima poverenja u roditelje, koji ga vode na to mesto sa životinjama. Osim toga, plišani tigar i sličice tigra u enciklopediji pripremili su ga za to da bez užasa posmatra pravog tigra. Platon bi nam rekao (da je kojim slučajem učesnik ovog razmatranja) da je dete već videlo tigra u prethodnom svetu arhetipova, te da ga sada naprosto prepoznaje. Šopenhauer bi kazao (na još veće zaprepašćenje) da dete gleda bez straha u tigrove jer mu

nije nepoznato da je ono taj tigar i da je tigar ono samo, ili tačnije, da su tigrovi i ono vidovi jedne iste suštine, da su u stvari oblici Volje.

Pređimo sada sa zoološkog vrta stvarnosti na zoološki vrt mitologija, na vrt čiju faunu ne sačinjavaju lavovi već sfinge, grifoni i kentauri. Trebalo bi da je stanovništvo ovog drugog vrta brojnije od stanovništva prvog jer čudovište i nije ništa drugo nego kombinacija elemenata stvarnih bića koja mogućnosti umetnosti kombinovanja odvede unedogled. Tako, kentaur je složen od čoveka i konja, a Minotaur od bika i čoveka (Dante ga je zamislio sa ljudskim likom i telom bika), te bismo ovako mogli, čini se, proizvesti nepreglednu količinu čudovišta, kombinacija ribe, ptice i gmizavca, bez drugih ograničenja izuzev zamora ili zgađenosti. To se, međutim, ne dešava: naša bi se čudovišta, Bogu hvala, rađala mrtva. Flober je na poslednjim stranicama Iskušenja Svetog Antonija sazvaio sva srednjovekovna i klasična čudovišta, pa je čak uspeo, kako nam njegovi komentatori predočavaju, poneko i sam da stvori; ipak, ukupan zbir nije zamašan i malo je onih koja imaju dejstva na maštu ljudi. Onaj koji bude pregledao naš priručnik uveriće se da je, sve u svemu, zoologija sna siromašnija od Stvoriteljeve.

Nepoznat nam je inače smisao zmaja, kao što ne znamo ni smisao vasseljene, ali ima nečega u njegovom izgledu što odgovara mašti ljudi, te se stoga zmaj javlja u raznim razdobljima i na svakojakim mestima. Dakle, reklo bi se da je posredi neophodno, a ne prolazno i slučajno čudovište poput himere ili katoplebe.

Uostalom, ne uobražavamo da ova knjiga, koja je možda prva ove vrste, obuhvata ukupan broj fantastičnih životinja.

Proučili smo klasične i istočnjačke književnosti, ali nam je jasno da je tema kojoj pristupamo beskonačna.

Namerno smo iz ovog priručnika izostavili legende o čovekovim preobražajima, kao što su spojevi čoveka i vuka, vukodlak itd.

Na ovom mestu želimo da izrazimo zahvalnost Leonori Gerero de Kopoli, Albertu D'Aversi i Rafaelu Lopesu Pelegriju na njihovoj saradnji.

H. L. B. – M. G.

Martines, 29. januara 1954.

Predgovor izdanju iz 1967.

Naslov ove knjige opravdao bi uključivanje kraljevića Hamleta, tačke, linije, površine, superkocke, svih opštih imenica a možda i svakog od nas, pa i božanskog. Sve u svemu, gotovo čitave vasseljene. Držali smo se, međutim, onoga što neposredno nagoveštava izraz – izmišljena bića, te smo priredili priručnik neobičnih stvorova što ih je u protoku vremena i prostora iznedrila ljudska mašta.

Nije nam poznat smisao zmaja, kao što ne znamo ni kakav je smisao vasseljene, ali ima nečega u predstavi o njemu što odgovara mašti ljudi, te se tako zmaj pojavljuje na različitim geografskim širinama i u različitim razdobljima.

Knjiga ove vrste neminovno je nepotpuna; svako novo izdanje čini jezgro budućih izdanja, a ona se mogu množiti unedogled.

Pozivamo mogućeg čitaoca iz Kolumbije ili iz Paragvaja da nam dostavi imena, verodostojan opis i zasebne navike lokalnih čudovišta.

Kao ni drugi zbornici, kao ni neiscrpnj tomovi Roberta Bartona, Frejzera ili Plinija, ni Knjiga o izmišljenim bićima nije napisana za jednokratno čitanje. Voleli bismo da joj se radoznali čitaoci vraćaju, kao prilikom igranja promenljivim oblicima što ih kaleidoskop otkriva.

Raznoliki su izvori ove „svaštare višestrukog nauka“; pribeležili smo ih u svakoj odrednici. Neka nam bude oprošteno ono što smo nehotice možda ispustili.

H. L. B. – M. G.

Martines, septembra 1967.



A Bao A Qu

Da bi se posmatrao najčudesniji predeo na svetu, treba stići do poslednjeg sprata Kule pobede u Čitoru. Tamo se nalazi kružni vidikovac odakle puca pogled na ceo kraj. Zavojito stepenište vodi do vidikovca, ali na penjanje njime odvažuju se samo oni koji ne veruju u predanje, a ono glasi ovako:

Od pamtiveka na stepeništu Kule pobede živi *A Bao A Qu*, osetljiv na vrednosti ljudske duše. Živi u stanju obamrlosti na prvom stepeniku, a svest mu se vraća samo kad se neko penje stepeništem. Treperenje onoga koji se približava udahnjuje mu život i jedno unutrašnje svetlo zasvetli u njemu. Istovremeno počinju da se kreću njegovo telo i njegova gotovo providna koža. Kad god se neko penje stepeništem, *A Bao A Qu* se smešta nekako ispod peta posetioca, te se i sam penje držeći se za ivice izlizanih i zao-bljenih stepenica kojima hodočasnici gaze iz pokolenja u pokolenje. Na svakom stepeniku pojačava se njegova boja, poboljšava se njegov oblik i svetlost koju isijava sve je blistavija. Njegovu osetljivost svedoči činjenica da doseže puno savršenstvo tek kod poslednjeg stepenika, ukoliko je onaj koji se popeo postigao duhovno ozarenje. U protivnom, *A Bao A Qu* još pre stizanja ostaje kao oduzet, nedovršenog tela, neodređene boje i kolebljivog svetla. *A Bao A Qu* pati kad ne ostvari svoje ispunjenje, a vapaj tog stvora je tek jedva čujno jecanje slično šuštanju svile. Ali kad su muškarac ili žena koji ga oživljavaju ispunjeni čistotom, *A Bao A Qu* uspeva da stigne do poslednjeg stepenika već potpuno

dovršen, i za to vreme zrači jarku svetlost plave boje. Njegov povratak životu je kratkotrajan jer čim namernik otpočne svoj silazak, *A Bao A Qu* se otkotrlja dole i pada sve do početnog stepenika, gde već ugašen i nalik na izbledelu sliku čeka na sledećeg posetioca. Moguće ga je dobro pogledati jedino na sredini stepeništa, gde se jasno razabiru izrasline na njegovom telu koje mu poput ručica pomažu prilikom penjanja. Neki kažu da gleda čitavim telom a pri dodiru podseća na kožu breskve.

Tokom vekova ovaj stvor je samo jednom dosegao savršenstvo.

Kapetan Barton beleži predanje o *A Bao A Quu* u jednoj od napomena svoje verzije *Hiljadu i jedne noći*.



Abtu i Anet

Prema egipatskoj mitologiji, Abtu i Anet su dve istovetne i svete ribe koje plivaju ispred lađe boga Sunca Raa, kako bi ga upozorile na bilo kakvu opasnost. Danju lađa plovi nebom, iz smera izlazećeg sunca ka zalasku; noću plovi pod zemljom, u suprotnom smeru.





Amfizbena

Farsalija nabraja stvarne i izmišljene zmije na koje su Katonovi vojnici naišli u pustinjama Afrike; tamo je parka „koja uspravno grabi kao što štap hoda a da se ne rabi“, i tamo je jakul koji proleće poput strele, a tamo je i teška dvoglava amfizbena. Plinije je opisuje gotovo istim rečima, s tim što dodaje: „Kao da joj jedna glava nije dovoljna da prospe sav otrov.“ *Riznica* Bruneta Latinija – koji je tu enciklopediju i preporučio svom nekadašnjem učeniku u sedmom krugu *Pakla* – nije tako izričita, ali je zato preglednija: „Amfizbena je zmija sa dve glave, od kojih jedna stoji na svom mestu, a druga kod repa; obema može da ujede, brzo gamiže a oči joj sijaju kao voštanice.“ U 18. veku ser Tomas Braun je primetio da ne postoji životinja bez dna, vrha, prednjeg, zadnjeg, levog i desnog, te je osporio postojanje amfizbene, kod koje su zadnji delovi prednji. Amfizbena na grčkom znači *ide u oba smeru*. Na Antilima i u nekim krajevima Amerike taj naziv se odnosi na gmizavca koji je u narodu poznat kao *dvostruka trkačica*, te kao *dvoglava zmija* i još kao *mravlja majka*. Smatra se da je mravi hrane. Takođe se smatra da će se opet spojiti ako se prepolovi.

Još je Plinije hvalio lekovita svojstva amfizbene.



Anamitski tigrovi

Za Anamite, tigrovi ili duhovi koje tigrovi otelovljuju vladaju smerovima prostora.

Crveni tigar upravlja jugom (koji se nalazi pri vrhu karata); njemu odgovaraju leto i oganj.

Crni tigar upravlja severom; odgovaraju mu zima i voda.

Plavi tigar upravlja istokom; odgovaraju mu proleće i biljke.

Beli tigar upravlja zapadom; odgovaraju mu jesen i metali.

Iznad ovih kardinalnih tigrova nalazi se još jedan, Žuti tigar, koji vlada ostalima i postavljen je u sredini, kao što je car u središtu Kine, a Kina u središtu sveta. (Zato je i zovu Središnjim carstvom; zbog toga zauzima središte karte sveta koju je jezuitski otac Riči iscrtao krajem 16. veka da bi poučavao Kineze.)

Lao Ce poverio je petorici tigrova zadatak da se bore protiv demona. Jedna anamitska molitva, koju je na francuski prepevao Luj Čo Čod, pobožno priziva u pomoć njihove nezadržive vojske. Ovo praznoverje potiče iz Kine; sinolozi govore o jednom Belom tigru koji vlada dalekim područjem zapadnih zvezda. Na jugu Kinezi postavljaju Crvenu pticu; na istoku Plavog zmaja, a na severu Crnu kornjaču. Očigledno je da su Anamiti sačuvali raspored boja, ali nisu objedinili životinje.

Narod Bila, iz središnjeg dela Indije, veruje u pakao u obliku tigra; Malajci znaju za grad u srcu prašume sa gredama od ljudskih kostiju, zidovima od ljudskih koža i nadstrešnicama od ljudskih kosa, koji su izgradili i u kojem žive tigrovi.